

YHTEISÖISTÄ UNIONIIN

Pääesikunnan päällikkö kenraaliluutnantti Gustav Hägglund

(Seuran vuosikokouksessa 13. 4. 1992 pidetty esitelmä)

Maastrichtin asiakirjojen mukaan Euroopan yhteisöt pyrkivät ajan mittaan muodostumaan Euroopan unioniksi. Se tulee koostumaan raha- ja talousunionista sekä poliittisesta unionista. Euroopan unioni on pitemmän aikavälin yleiskäsite, yhteisprosessin kattotermi, joka on otettu kuvaamaan aivan uudentyyppisen kansainvälisen yhteisön muotoa.

Euroopan unioniin on tarkoitus siirtyä vuoden 1993 alusta, mikäli Maastrichtin sopimus hyväksytään kaikkien 12 maan parlamenteissa ja joidenkin maiden kansanäänestyksissä. Lisäksi sen on läpäistävä EY:n parlamentti ja Luxemburgin tuomioistuim. Seuraavan kerran unionin tiivistämisestä päätetään vuonna 1996.

Voidaan arvioida, että unionin muotoutuminen on pitkä prosessi, jonka kuluessa tehtävät päätökset vaikuttavat prosessin etenemiseen, sisältöön sekä lopputulokseen. Päätökset puolestaan riippuvat jäsenmaiden kunkinhetkisistä tavoitteista, tilannearvioista sekä poliittisesta tahdosta. Unionin lopullista muotoa ja sisältöä on siten mahdoton tässä vaiheessa määrittää.

YHTEISEEN ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIikkaAN

Maastrichtin sopimuksen mukaan Euroopan unionin ja sen jäsenet määrittävät ja noudattavat yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, mikä toteutetaan hallitusten välisenä yhteistyönä. Sen tavoitteena on: varjella unionin yhteisiä arvoja, perusetuja ja itsenäisyyttä; vahvistaa unionin ja sen jäsenten turvallisuutta kaikin tavoin; säilyttää rauha ja vahvistaa kansainvälistä turvallisuutta; edistää kansainvälistä yhteistoimintaa; sekä kehittää ja vahvistaa demokratiaa, laillisuutta sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamista. Nämä päämäärät eivät vaadi Suomelle turvallisuuspoliittisia reunaehtoja.

Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka tulee käsittämään kaikki Euroopan unionin turvallisuuteen liittyvät kysymykset mukaan luettuna lopulta yhteisen puolustuspolitiikan rakentaminen, mikä voi aikaa myöten johtaa yhteiseen puolustukseen. Länsi-Euroopan unioni, WEU, nähdään Euroopan unionin kehittämisen olennaisena osana, joka valmistelelee ja panee täytäntöön ne unionin päätökset ja toimenpiteet, joilla on puolustuksellisia vaikutuksia.

Noudatettavan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ei tule haitata tiettyjen jäsenvaltioiden turvallisuus- ja puolustuspolitiikan erityisluonnetta. Tämä periaate antaa Irlannille mahdollisuuden noudattaa omaa puolueettomuuttaan. Muotoilu ei sulje pois mahdollisuutta, että periaatetta voitaisiin soveltaa myös mahdollisiin uusiin jäseniin.

Politiikan on myös kunnioitettava tiettyjen jäsenvaltioiden Pohjois-Atlantin liitosopimuksesta johtuvia velvoitteita ja sen tulee olla sopusoinnussa tämän (NATO:n) yhteisen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen viitekehyksen kanssa. Määräys itse asiassa kytee yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan pitkälti NATO:n politiikkaan.

Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka ei lisäksi saa estää kahden tai useamman jäsenvaltion läheisemmän yhteistoiminnan kehittämistä kahdenvälisellä tasolla. WEU:n

ja NATO:n puitteissa, edellyttäen että sellainen yhteistoiminta ei toimi Maastrichtin asiakirjassa sovittua politiikkaa vastaan eikä vaikuta siihen haitallisesti.

Klausuuli tähdännee erityisesti Saksan ja Ranskan välisen sotilaallisen yhteistyön laajentamiseen. Kahdenvälisen yhteistoiminnan sitominen WEUn ja NATO:n puitteisiin ei vielä avaa ovia erilliselle sotilaalliselle yhteistoiminnalle Pohjoismaiden ja liittoutumattomien jäsenmaiden välille.

PÄÄTÖKSENTEKO

Ministerineuvosto voi niin tarpeelliseksi harkitessaan määrittää ulko- ja turvallisuuspoliittiseen kysymykseen yhteisen kannan. Se voi lisäksi yksimielisesti päättää yhteisiin toimenpiteisiin ryhtymisestä Eurooppa-neuvoston määrittämien yleisten suuntaviivojen mukaisesti. Tällöin ministerineuvosto myös määrittää toimenpiteiden laajuuden, yleiset ja erityiset tavoitteet, joihin unioni toimenpiteillä pyrkii sekä tarvittaessa toimenpiteiden keston, käytettävät keinot, menettelytavat ja edellytykset, joiden vallitessa toimintaa harjoitetaan.

Yhteiseen toimenpiteeseen ryhtymisestä päättäessään sekä sen kehittymisen jokaisessa vaiheessa ministerineuvosto lisäksi määrittää asiat, joissa päätökset tehdään määränemmistöllä. Tällaisten päätösten syntyminen edellyttää vähintään 8 jäsenmaan antamaa 54:tä puoltavaa ääntä.

Yhteisten toimenpiteiden ja siten myös yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan harjoittamisen kohdealueet ovat:

- sotilasteknologian välittäminen kolmansiin maihin ja aseviennin kontrollointi
- joukkotuhoaseiden leviämistä koskevat kysymykset
- asevalvontaa, aseistuksen supistamista ja luottamusta lisääviä toimia koskevat neuvottelut erityisesti ETYK:in puitteissa
- muut ETYK:iin liittyvät kysymykset.

Tämän lisäksi on yhteisöjen puitteissa keskusteltu myös seuraavien osa-alueiden ottamisesta yhteisten toimintojen kohteeksi. Maastrichtissa niitä ei kuitenkaan liitetty asiakirjan tekstiin, mutta on mahdollista, että ne tulevaisuudessa otetaan kiinteytyvän yhteistyön piiriin.

- teollinen ja teknologinen yhteistoiminta asetuotannossa
- osallistuminen YK:n rauhanturvatoimintaan
- osallistuminen humanitäärisiin interventio toimiin
- suhteet Neuvostoliittoon
- atlanttiset suhteet.

PUOLUSTUSKOMPONENTTI

Maastrichtin kokouksessa päätettiin Länsi-Euroopan unionista, WEU:sta, kehittää Euroopan unionin puolustuskomponentti sekä väline, jolla vahvistetaan NATO:n eurooppalaista pilaria. Tässä tarkoituksessa WEU tulee formuloimaan yhteistä eurooppalaista puolustuspolitiikkaa ja käytännössä toteuttamaan sitä omaa toiminnallista rooliaan kehittämällä.

NATO:oon kuuluvat Euroopan yhteisön jäsenvaltion tulevat lisäämään yhteistoimintaansa liittokuntaa koskevissa tärkeisiin yhteisiin etuihin liittyvissä asioissa. Tarkoituksena on, että NATO:n kanssa konsultoidessa mahdollisista yhteisistä kannanotoista päätetään WEUn puitteissa. NATO tulee kuitenkin säilymään jäsentensä keskeisenä neuvottelufoorumina sekä ympäristönä, jossa liittokunnan jäsenmaiden turvallisuus- ja puolustussitoutumuksia koskevasta politiikasta sovitaan Washingtonin sopimuksen mukaisesti.

WEUn operatiivista roolia vahvistetaan tutkimalla ja määrittämällä WEUlle tarkoituksenmukaisia tehtäviä, rakenteita ja keinoja erityisesti seuraavilla osa-alueilla:

- WEUn suunnitteluelin
- läheisempi sotilaallinen yhteistoiminta, joka täydentää NATOn toimintoja erityisesti huollon, kuljetusten, koulutuksen ja strategisen valvonnan aloilla
- WEUn jäsenmaiden puolustusosastojen päälliköiden kokoontumiset
- WEUlle vastuussa olevat sotilaalliset yksiköt.

Lisäksi WEUssa tutkitaan yhteistoimintamahdollisuuksia puolustusmateriaalituotannossa tarkoituksena luoda eurooppalainen sotavaruste-elin sekä WEUn Instituutin kehittämistä Euroopan Turvallisuus- ja Puolustusakatemiaksi.

Toistaiseksi WEU on puolustusliitto, jolla ei ole omaa integroitua johtamis- ja tiedustelujärjestelmää eikä joukkoja. Sen peruskirjassa on kuitenkin selkeä keskinäinen avunantovelvoite. Liittokunnalla on kokemusta yhteisestä operaatiosta, sillä Iranin ja Irakin välisen sodan aikana se koordinoi jäsenvaltioidensa merivoimien toimintaa Persianlahdella.

Mikäli WEUta ryhdytään kehittämään Euroopan unionin itsenäiseksi sotilaalliseksi komponentiksi, on sille luotava johtamisjärjestelmä, joka tulee kalliiksi. WEU voisi tietysti tarvittaessa käyttää NATOn johtamisjärjestelmää, mutta se edellyttää erillistä päätöstä, jonka myös Yhdysvallat, Kanada ja Islanti hyväksyvät. Ranska tuskin tällaista päätöstä vastustaisi.

Saksa ja Ranska suunnittelevat laajentavansa sotilaallista yhteistyötään ja perustavansa yhteisen prikaatin lisäksi noin kaksi divisioonaa käsittävän yhteisen armeijakunnan. Tämä joukko on tarvittaessa käytettävissä alkiona ja runkona, jos ryhdytään luomaan WEU:lle omia asevoimia.

Toinen mahdollisuus joukkojen saamiseksi ad hoc tapauksessa WEU:n käyttöön on niiden irrottaminen tilapäisesti NATOn nopean reagoinnin armeijakunnasta, jonka muodostaminen alkaa tänä keväänä. Tämä lienee ainoa keino nykyoloissa, joiden vallitessa NATO:n jäsenmaat ovat yleisesti vähentämässä omaa käyttövalmistaa sotilaallista voimaansa.

WEUn piirissä kaavailaan liittokunnalle NATOn vastuualueen ulkopuolisia tehtäviä. Tällöin tulisi kaikesta kysymykseen toiminta Lähi-idässä tai Pohjois-Afrikassa tapahtuvissa kriiseissä. Jugoslavian sisällissodan yhteydessä tapahtunut WEUn toiminnan tosiasiallinen epäonnistuminen saattaa rajoittaa haluja sekaantua sotilaallisesti Keski- ja Itä-Euroopassa sekä Venäjällä mahdollisesti tapahtuviin kriiseihin. Johtamisjärjestelmän ja joukkojen puute tehnee sen toisaalta tosiasiallisesti mahdottomaksi toistaiseksi.

UNIONIN JA VENÄJÄN SUHTEET

Venäjän sisäinen kehitys määrittää pitkälti Yhdysvaltojen ja NATOn asennoitumisen entiseen vastustajaansa. Toistaiseksi ei ole merkkejä Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteiden myönteisen kehittymisen suunnan muuttumisesta, päinvastoin. Toisaalta Venäjälle myönnetty taloudellinen apu on ollut luonteeltaan vain humanitääristä eikä ole näkyvässä, että länsi ryhtyisi Saksaa lukuunottamatta nopeasti ja runsaasti investoimaankaan Venäjälle.

Venäjän sisäisessä kehityksessä on runsaasti epävarmuustekijöitä. Talouden taantuma ei ole vielä saavuttanut pohjalukemia. Vaikka puolustusmenoista noin 60 % käytettäneenkin sotilaiden sosiaalisten olojen kohentamiseen, palvelee ulkomailta tuhansittain upseereita, joille ei Venäjällä ole asuntoa eikä kotiuttamisen jälkeen työtäkään. NKP:n irtisanotut kaaderit ovat puolestaan uudelleen hakeutumassa vaikutusvaltaisiin aseisiin Venäjän hallinnossa ja yhteiskunnassa.

EY on reagoinut Romaniassa ja Baltiassa tapahtuneisiin ihmisoikeuksien loukkauksiin keskeyttämällä loukkaajalle antamansa taloudellisen avun. Jugoslavian sisällissodan aikana taloudellisen avun keskeyttäminen taas tapahtui varsin pitkällä viiveellä. Voitaneen arvioida, että vasta varsin radikaalit ihmisoikeuksien loukkaukset tai epäinhimillinen verenvuodatus johtaisi avun keskeyttämiseen Venäjälle ja taloudellisiin pakotteisiin. EU:ssa pakotteiden toimeenpanosta päättävät demokraattisesti valitut valtion- tai hallitusten päämiehet. Ei ole todennäköistä, että he nykyisissä muuttuneissa strategisissa olosuhteissa ryhtyisivät pakotteisiin pelkistä ideologisista lähtökohdista.

EU:n ja Venäjän välisessä poliittisessa kriisissä Suomen olisi unionin jäsenenä noudatettava sen yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Maastrichtin sopimuksen mukaan Suomi voisi kuitenkin turvallisuusasetuihinsa vedoten teoriassa tarvittaessa estää yhteisiin toimenpiteisiin ryhtymisen. Itse toimenpiteistä pidättäytymisenkään ei liene mahdotonta, mutta Suomi joutuisi outoon valoon, jos se kieltäytyisi tuomitsemasta niin räikeitä demokratian ja ihmisoikeuksien loukkauksia, joista tuolloin ilmeisesti olisi kyse.

Pakotteisiin yhtymisen seurauksena myös Suomen ja Venäjän välinen kauppa luonnollisesti tyrehtyisi. Kauppavaihdon ollessa nykyisellä tasolla sillä ei olisi suurta kansantaloudellista merkitystä, joskin maakaasun tulon loppuminen saattaisi olla kiusallista. Kaupan vilkastuttuakaan seurausten ei välttämättä tarvitsisi olla sen hankalampia kuin muillekaan pakotteisiin osallistuneille.

SUOMEN PUOLUSTUS

Suomen luonnollisena lähtökohtana niin EY-jäsenenä kuin sen ulkopuolella on puolustuksen pitäminen omissa käsissä.

Tämä on mahdollista nykyisessä Euroopan yhteisössä samoin kuin siinä unionissa, joka syntyy vuonna 1993. Jokainen jäsenmaa ratkaisee puolustuksensa itse. Sotilaallinen yhteistoiminta tapahtuu näillä näkymin ainakin vuoteen 1996 asti muissa yhteistyöjärjestöissä s.o. NATO:ssa ja WEU:ssa. Täten EY-jäsenyys ei asettaisi Suomelle minkäänlaisia sotilaallisia velvoitteita. Se ei myöskään toisi Suomelle minkäänlaisia sotilaallista apua. EY-jäsenyyttä ei siten voida perustella eikä vastustaa sotilaallisin perustein nyt vallitsevassa tilanteessa.

Kehitystavoitteiden osalta on EY:ssä kaksi koulukuntaa. Atlantinen (ennen muuta Englanti) näkee WEUn ensi sijassa NATO:n eurooppalaisena osana. Eurooppalainen suuntaus (ennen muuta Ranska ja Saksa) pyrkii yhdistämään WEUn Euroopan unioniin tämän sotilasorganisaationa. Atlantinen suuntaus pelkää Yhdysvaltain tuolloin vetäytyvän Euroopasta. Tällä hetkellä ei ole perusteita luotettavasti arvioida kumpi suuntaus tulee hallitsevaksi. Siihen vaikuttaa keskeisesti kehitys Venäjällä ja IVY:n asevoimissa. Mitä pienemmäksi potentiaalinen uhka idästä koetaan, sitä todennäköisempää on amerikkalaisten vetäytyminen ja eurooppalaisen suuntauksen vahvistuminen. On kuitenkin syytä todeta, että päätökset WEUn roolista tehdään näillä näkymin vuonna 1996, jolloin Suomi olisi mukana päättämässä mikäli sen jäsenhakemus hyväksytään.

Liittyminen WEU:hun ei ole EY-jäsenyyden ehto. EY-jäsenyys sen sijaan kylläkin avaa automaattisesti oven WEU:hun. WEUn jäsenmailla on velvoite antaa sotilaallista apua jokaiselle jäsenmaalle, joka joutuu hyökkäyksen kohteeksi. Se merkitsisi siten jäsenyyttä selkeässä sotilasliitossa, jonka avunantovelvoite on sitovampi kuin Pohjois-Atlantin sopimuksen. Puolustusvoimia ei kuitenkaan tarvitsisi integroida yhteiseen johtoon kuten NATO:ssa eikä jäsenyys toisi vieraita asevoimia Suomen maaperälle rauhan aikana.

Puolustusvelvoitteista Suomi ei pääse, liittyy se EY:hyn tai ei. Puolustuksen on oltava kunnossa, jos mielitään jäseneksi, sillä riskitekijöitä EY ei halunne rasitteekseen. Jos taas jäämme ulkopuolelle, ei meillä ole käytettävissä edes EY:n poliittista tukea, jolloin toimintakykyinen puolustus on sitäkin tärkeämpi.